RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Keha/PRT

Asiantuntijalausunto
Julkinen

Diaarinumero 25/090/2022

14.4.2022

Eduskunnan lakivaliokunta

Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023-2026

Rikosseuraamuslaitoksen toimintaedellytykset

Julkisen talouden suunnitelma antaa hyvät lähtökohdat niiden toimintojen kehittämiseksi, joihin Rikosseuraamuslaitokselle osoitettiin lisärahoitus.

Julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2023-2026 on sisällytetty vuoden 2022 talousarviota vastaava 2 milj. euron lisäys vankilaturvallisuuden parantamiseksi ja naisvankien erityistarpeiden huomioimiseksi pysyvänä vuosittaisena lisäyksenä. Määräraha kohdennetaan vankilaturvallisuutta vaarantavien vankien tehostetun valvonnan osastojen toimintaan, alaikäisten ja nuorten alle 21 v. vankien turvallisuuden parantamiseen ja kuntouttavan toiminnan lisäämiseen sekä naisvankityöhön. Lisämäärärahan turvin perustetuilla tehostetun valvonnan osastoilla parannetaan vankilaturvallisuutta ja henkilöstön työturvallisuutta sekä lisätään vankien tarpeiden mukaisia aktiivitoimintoja ja exit-toimintaa järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumiseksi.

Oikeudenhoidon turvaamiseksi hallinnonalalle osoitetusta 12 milj. euron lisämäärärahasta Rikosseuraamuslaitokselle kohdennettiin vuosittainen 1,339 milj. euron lisäys toimitilavuokrien indeksikorotuksiin ja 1,018 milj. euron lisäys Valtorin palvelumaksujen kasvuun.

Rikosseuraamuslaitokselle on osoitettu julkisen talouden suunnitelmassa hoitotakuun tiukentamiseen 0,500 milj. euron lisäys vuodelle 2023. Vangin saapuminen vankiterveydenhuollon vastaanotolle suljetuissa vankiloissa edellyttää aina valvontahenkilökunnan osallistumista siirtymiseen osastoilta poliklinikoille ja takaisin sekä valvontaa poliklinikoilla. Myös vankien kuljettaminen ulkopuolisiin terveydenhuoltopalveluihin

vaatii lisäresursseja. Hoitotakuun tiukentaminen edellyttää pysyvän lisämäärärahan osoittamista Rikosseuraamuslaitokselle.

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen Rikosseuraamuslaitokselle aiheuttamat lisämenot (4,153 milj. euroa v. 2024 lukien) on katettu julkisen talouden suunnitelmassa täysimääräisesti. Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenoihin on tehty vuosittainen toimistotilasäästö (-0,136 milj. euroa) ja matkustussäästö (-0,547 milj. euroa).

Tupakoinnin kieltämiseksi suljettujen vankiloiden sisätiloissa tulisi osoittaa pysyvä lisärahoitus. Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 40/2020 vp), ettei tupakointia vankilan ulkotiloissa voida kieltää. Ulkona sallittu tupakointi edellyttää valvonnan lisäämistä. Tupakointi vankiloiden sisätiloissa tulee kieltää, sillä työnantajan tulee suojata työntekijää työympäristön tupakansavun aiheuttamalta syöpävaaralta. Työterveyslaitos on teettänyt mittaukset neljässä vankilassa ja suositellut ryhtymään välittömiin toimiin työntekijöiden tupakansavulle altistumisen vähentämiseksi valtioneuvoston päätöksen 1153/1999 mukaisesti. Ulkona tapahtuvan tupakoinnin järjestämisestä ja valvonnasta sekä riittävän korvaushoidon toteuttamisesta aiheutuu Rikosseuraamuslaitokselle 2,65 milj. euron pysyvät vuosittaiset lisämenot.

Henkilöstöresurssien ja erityisesti valvontahenkilöstön niukkuus on merkittävin Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan kohdistuva riski. Rikosseuraamuslaitoksen taloudelliset voimavarat ja henkilöstöresurssit ovat riittämättömät toiminnan laajuuteen, käytössä olevaan laitosrakenteeseen ja täytäntöönpanon vaikuttavuustavoitteisiin nähden. Myös Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) ja eduskunnan oikeusasiamies ovat kiinnittäneet huomiota Rikosseuraamuslaitoksen liian pieneen henkilöstömäärään.

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan vaikuttavuus rakentuu läsnäoloon ja vuorovaikutukseen rikosseuraamusasiakkaiden kanssa. Tuloksellinen ja turvallinen täytäntöönpano edellyttää, että vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on riittävä määrä koulutettua ja osaavaa henkilöstöä. Valvontahenkilökunnan määrä on riittämätön vankien kanssa vuorovaikutuksessa tehtävään lähityöhön eli siihen ydintehtävään, mille ns. dynaamisen turvallisuuskäsitteen mukaan vankilaturvallisuus ensisijaisesti rakentuu. Tehostettua valvontaa edellyttävien vankien osuus on kasvanut, mutta liian vähäinen henkilöstömäärä johtaa henkilökohtaiseen havainnointiin perustuvan vankituntemuksen heikkenemiseen. Henkilöstöresurssien niukkuuden vuoksi vangeille ei kyetä järjestämään riittävästi toimintaa ja läsnä olevaa valvontaa. Lisäksi henkilöstö joutuu usein työskentelemään yksin, mikä on ongelmallista työturvallisuuden näkökulmasta.

Toiminnan volyymin ja lakisääteisten tehtävien lisäksi vankiloiden fyysiset laitosrakenteet vaikuttavat merkittävästi lähityön järjestämiseen ja erityisesti valvontahenkilökunnan määrälliseen

tarpeeseen. Erityisesti valvontahenkilökuntaa sitovia rakenteellisia tekijöitä ovat mm. vankiloiden koko ja osastointi, vankiryhmien siirtely- ja muu kuljettamistarve sekä vankilan toiminnallinen hajanaisuus yhdistettynä vankiryhmien erillläänpito- ja valvontavelvoitteisiin.

Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstövajaus johtuu pääosin vuosina 2006-2016 toteutetuista talouden sopeuttamistoimista, joiden vuoksi Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstömäärä väheni noin 500 henkilötyövuodella. Valvontahenkilökunnan määrän vähennykset ovat kohdistuneet pääosin vankien kanssa vuorovaikutuksessa tehtävään lähityöhön. Toimitilat sitovat henkilöstöä asiakasmäärästä riippumatta. Toimipaikkaverkosto on kuitenkin pysynyt pääosin ennallaan ja on nykyisellään liian laaja henkilöstömäärään nähden. Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen tehtävät ovat lisääntyneet ja monipuolistuneet lainsäädännön uudistusten myötä. Sopeuttamistoimien lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen taloudelliseen tilanteeseen ovat vaikuttaneet erityisesti ICT-hankkeiden alkuperäisiä arvioita suuremmat kustannukset.

Vuonna 2021 Rikosseuraamuslaitoksessa oli 2571 henkilötyövuotta, joista 1422 oli valvontahenkilöstöä. Rekrytointiongelmien vuoksi valvontahenkilöstöstä 9,5 % oli alalle kouluttamattomia. Kouluttamattomien vartijoiden määrä muodostaa Rikosseuraamuslaitoksen toimintakyvylle keskeisen riskin. Rikosseuraamuslaitos on ryhtynyt toimenpiteisiin ongelman korjaamiseksi mm. lisäämällä rikosseuraamusalan perustutkinnon oppilasmääriä.

Juuti Ari
91207295T

Digitaalinen allekirjoittaja:
Juuti Ari 91207295T
Päiväys: 2022.04.19
07:44:02 +03'00'

Turvallisuusjohtaja Ari Juuti